

РЕЛІГІЙНЕ ЖИТТЯ В ГАЛИЧИНІ ТА ЗАКАРПАТТІ ПРОТЯГОМ 1772 – 1914 РОКІВ

Богдан Лазорак,

*аспірант кафедри давньої історії України
та спеціальних історичних дисциплін Дрогобицького державного
педагогічного університету імені Івана Франка*

НЕВІДОМІ ПРОТОКОЛИ ЗАСІДАНЬ ЛЬВІВСЬКОГО ХРЕСТОВОЗДВИЖЕНСЬКОГО БРАТСТВА 1779, 1780, 1781 РР.

Досліджено невідомі тексти протоколів засідань церковного Братства Воздвиження Чесного Хреста у Львові, які відбулись у 1779, 1780 та 1781 роках. Публікації цих документів супроводжуються вступною передмовою та коментарем.

Ключові слова: церковне братство, протоколи братських засідань, Львівське церковне братство Воздвиження Чесного Хреста.

Чотирнадцять уніатських церковних братств¹, які існували у Львові впродовж XVIII ст., в умовах постійного дисциплінування своєї діяльності зі сторони львівського капітулу², створили чималий масив актової документації, основна частина якого сьогодні, в основному, зберігається в архівосховищах Центрального державного історичного архіву у Львові (далі – ЦДІАЛ)³, у Відділі рукописів та стародруків Національного музею ім. Андрея Шептицького (далі – НМЛ)⁴, а також у Відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника (далі – ЛНУ)⁵.

На основі проведених евристичних досліджень з'ясувалось, що серед найменш збережених на сьогодні є архів передміського Львівського Хрестовоздвиженського братства, яке у XVIII ст. вперше згадується під 1702 р.⁶, і яке припинило своє існування у 1786 р., коли відповідно до постанови цісаря Йосифа II церкву Воздвиження Чесного Хреста було знесено⁷. Лише невелика частка документів з архіву Львівського Хрестовоздвиженського братства збереглась у фондах Національного музею ім. А. Шептицького, яка датується здебільшого періодом другої половини XVIII ст.: статут братства, стверджений 25 вересня 1762 р. Левом Шептицьким⁸, декрет львівського офіціала Антонія Левинського для братства від 18 травня 1777 р.⁹, інвентар братської церкви від 26 травня 1777 р.¹⁰, а також публіковані нижче фрагменти братських засідань від 1779, 1780 та 1781 р.¹¹. Слід сказати, що поза архівом Хрестовоздвиженського братства інформація про його діяльність у XVIII ст. закономірно відкладалась у інших видах актової документації, тому до нашого часу не

збереглися книги візитацій львівських церков (окрім декількох протоколів за 1743–1744 рр.¹²) й надалі перспективними залишаються пошуки інформації про судові справи братства, які потенційно можуть знаходитись у книгах духовних єпископських консисторських судів періоду XVIII ст.¹³

Метою даної розвідки є публікація єдиних на сьогодні збережених фрагментів протоколів засідання Львівського Хрестовоздвиженського братства періоду 70–80-х роках XVIII ст. Аналіз текстів цих протоколів дає змогу з'ясувати ряд актуальних питань з історії Львівського братства Воздвиження Чесного Хреста: особливості дотримування братчиками артикулів, ствердження львівським владикою Левом Шептицьким 25 вересня 1762 р. та декретних постанов львівського офіціала Антонія Левинського від 18 травня 1777 р.; вид, титулатура та особливості організації молодших мирянських братств при церкві Воздвиження Чесного Хреста; делегування під час братських засідань; питання братського патронату; фінансовий баланс братства в часі звітування старших братчиків; механізми обрання старших братчиків та старших сестер у молодшому сестринському братстві; час та місце проведення зборів та ін.

Фахівцям з історії православних церковних братств Львова добре відомими є спеціальні статті та комплексні видання, присвячені дослідженню унікальних за своїм походженням джерел – протоколів братських засідань (сесій)¹⁴, укладання яких у 1599 р.¹⁵ започаткувало Львівське Успенське Ставропігійне братство (відомий також протокольний запис львівських міщан за 1579 р.)¹⁶ і які майже повністю опубліковані та найбільш докладно вивчені до кінця XVII ст. включно. В цьому контексті варто згадати протоколи засідань двох Дрогобицьких братств – Святоюрського та Хрестовоздвиженського (XVII–XVIII ст.), які докладно проаналізував професор Л. Тимошенко¹⁷. Щоправда, протоколів уніатських церковних братств з часу XVIII ст. збереглося небагато, в переважній більшості вони є фрагментарними та досі неопублікованими¹⁸.

Свого часу академік Ярослав Ісаєвич вважав, що схема ведення книг протоколів братських засідань у різних братствах велась по-різному, тобто не існувало якогось формуляру, в якому було б вказано змістову послідовність записів¹⁹. Одні книги містили записи про вибори старшин (елекційні, виборчі збори), інші, як наприклад, Львівське Ставропігійне братство, до книг протоколів могли записувати ухвали братчиків, які стосувались фінансово-гоподарської та культурно-релігійної діяльності братства²⁰. В окремих випадках протоколи містили замітки про дискусії між братчиками з приводу укладання фінансових угод чи достовірності реєстру прибутку та витрат²¹. На думку професора Львівської Богословської академії о. Володимира Фіголя, предметом загальних братських засідань було: “відбирання звітів від попередніх сенсорів, потягання їх до евентуальної відповідальності, вибір нового проводу”²². Недарма траплялися поодинокі протоколи братських засідань, які супроводжувались реєстрами прибутку та витрат²³.

З останніх спостережень над документацією Жовківського братства Різдва Христового кінця XVII – першої половини XVIII ст. довідуємося, що іноді протоколи братських засідань могли записуватись поряд із каталогами

братчиків (реєстрами членів братства), які згідно артикулів братство повинно було вести у формі окремої книги “Реєстръ Братерскій” (староукраїнська)²⁴. Наприклад, реєстрам братчиків Жовківського братства за 1695 та 1706 рр. передували тексти протоколів елекційного засідання, в яких вказувались: час зібрання; законодавче підґрунтя для зібрання (вказування на приписи артикулів); ім’я парафіяльного священика, який брав участь в зборах; та ін.²⁵ Зауважимо, що в жодному із артикулів Жовківського братства, стверджених Йосифом Шумлянським в другій половині XVII ст.²⁶, конкретно не вказувалось на ведення спеціальних книг протоколів, як це, зрештою, здавна прослідковується у статутах інших братств²⁷.

Вперше кодифікація традиції протоколювання братських зборів була передбачена у 19-му титулі постанов Замойського синоду 1720 р.: “Чи мають [братства] різні книги: по-перше, книгу, у якій записані ймення співбратів? По-друге, книгу, у якій зафіксовані резолюції, установлені загальним консиліумом (зібранням); по-третє, книгу, де вписані розмаїті судження членів братства, де знаходяться різні осуджувані чи виправдувані для винуватих рішення?”²⁸. В часі урядування у Львівсько-Галицько-Кам’янецькій єпархії тимчасового адміністратора Онуфрія Шумлянського (1746–1749 рр.), а згодом і єпископа Лева Шептицького (1749–1779 рр.), коли братські статuti зазнали уніфікації та набули чіткої форми стародруку²⁹, було визначено конкретну вимогу щодо ведення братських книг протоколів. Наприклад, в останньому артикулі (№ 10) Львівського Хрестовоздвиженського братства наголошувалось на обов’язковому веденні таких книг: “Ради лучшаго радения должны имѣти братія книги съ паперу белого сочиненную, в ній же имеютъ записувати сессіи, реєстра приходовъ и расходовъ рахунку, и рахунки щорочніе, и туюжь книгу цело сохраненну повинны будуть показовати во врѣмя посѣщенія церкви, тако пречестному протопресвитерови, яко и везитаторовмъ енеральнымъ” (староукраїнська)³⁰. Йдеться про те, що братства могли укладати свого роду загальні братські книги, в які можна було б одночасно записувати протоколи засідань, каталоги братчиків, а також реєстри прибутків та витрат. Поява цього артикулу мотивує існування схожих книг в багатьох інших братствах, які отримували формуляр стародрукованого статуту із вказаним артикулом. Наприклад, відомо про існування такого артикулу у статутах братств³¹: св. Івана Хрестителя в м. Товсте (1759 р.); св. Миколая в Кам’янці-Струмилевій (1763 р.); Преображення Господнього в с. Новиця (1766 р.); Параскеви П’ятниці в с. Стільсько (1774 р.); св. Івана Богослова в с. Перекопани (1773 р., Перемишльська єпархія); св. Архистратига Михаїла в с. Хом’яківка (1765 р.) та ін. Зазначимо, що існувала практика копіювання стародрукованих формулярів статутів, відтак 10-й артикул переписувався в рукописні статuti, як це було у випадку статуту Товстівського братства св. Івана Хрестителя від 1759 р.³² На думку Л. Тимошенка, книги, які містили різні за формою документи (протоколи засідань, реєстри братчиків, інвентарі братського майна та ін.), варто класифікувати загальною назвою – братська книга, яка відігравала функцію рукописного кодексу братства³³. Польська дослідниця Беата Лоренц іменує ці

книги – потрійними книгами, які могли укладатися лише найбільш розвинутими церковними братствами, фінансова динаміка яких виразно відрізнялась серед інших братств³⁴.

У XVIII ст. досить часто виникали ситуації, при яких братства, з невідомих нам причин, припиняли ведення протоколів своїх засідань, нерідко вписуючи лише окремі їх фрагменти на зворотах вільних аркушів братських книг-статутів. Скажімо, у 1791 р. недбалий писар братства св. Архистратига Михаїла записав на звороті аркуша статуту 1734 р. фрагмент протоколу елекційного засідання про вибори старших братчиків Андрія Ткача та Сенька Олійника³⁵.

В цілому протокольні записи братських засідань, властиві для документації братств різних єпархій, були, як правило, однотипними, короткими та скупими на інформацію. Для прикладу, зміст протоколів Дрогобицького та Львівського Чеснохрестського братств XVIII ст. за формою та змістом мають яскраві схожості³⁶.

Нещодавно російська дослідниця Ю. Шустова виділила два види братських протокольних записів за часовою ознакою³⁷: 1) протоколи, які містять свідчення про прийняті раніше братські рішення, при цьому записувались лише найголовніші з них; 2) протоколи, які містили заздалегідь підготовлений список розглядуваних питань, запланованих до вирішення у майбутніх засіданнях братства.

Пропоновані увазі дослідників тексти фрагментів протоколів старшого Львівського Хрестовоздвиженського братства (1 квітня 1779 р., 10 травня 1780 р., 2 травня 1781 р.) та протоколи молодшого сестринського братства спомину болів Пречистої Діви Марії (9 червня 1780 р.) відносяться до першого виду протокольних записів, записаних під час зборів чи незадовго після їх завершення. Ситуація, яка викликала появу цих фрагментів протоколів, була пов'язана перш за все із адміністративно-правовим впливом на діяльність братства львівського офіціала Антонія Левинського³⁸. Навесні 1777 р. офіціал виявив чимало грубих порушень в організації братства, які, на його думку, призвели до "занедбаного стану"³⁹. В спеціальному декреті А. Левинського від 18 травня 1777 р. в першу чергу йшлося про серйозні порушення у веденні рахунків між 1750 та 1770 рр., при яких фігурувала необґрунтована грошова різниця між прибутками та витратами на суму 371 зл. 2 гр. та 1 шел⁴⁰. Декрет складався із 6-ти пунктів, з яких 4-й та 5-й стосувалися братських зборів, під час яких наголошувалось на обов'язковому виконанні старшими братчиками річних фінансових звітів. Покликаючись на 2-й артикул статуту братства 1762 р.⁴¹, А. Левинський дозволив братчикам, в разі об'єктивних на це причин, переносити час своїх засідань, однак надалі їх проводити принаймні раз у квартал. Також на основі 6-го артикулу братського статуту⁴² офіціал визначив час проведення засідань у старшому та молодшому братствах. Засідання старшого повинно було відбуватись у провідну Неділю, а молодшого сестринського у третій день Зелених Свят, або ж в наступну після цих свят неділю. Причому вибори старших у сестринському братстві повинні були відбуватись згідно зі статутом старшого братства, зокрема артикулом № 6⁴³.

Протоколи засідання старшого та молодшого братств львівської Хрестовоздвиженської церкви 1779 р., 1780 р. та 1781 р.⁴⁴ свідчать про виконання

братствами артикулів статуту 1762 р. та декретних постанов А. Левинського 1777 р. Крім того, за документами досить чітко прослідковується збереження елементів традиції опіки Львівського Успенського братства⁴⁵ над передміським Хрестовоздвиженським братством шляхом делегування парохів для головування під час елекційних засідань, а також опіка старшого братства над молодшим сестринським⁴⁶.

Протокол № 1 від 1 квітня 1779 р. включає відомості про участь в елекційних зборах настоятеля Львівської Успенської церкви, каноніка Львівської кафедри Івана Гарбачевського (Горбачевського), котрий одночасно виконував обов'язки судового наглядача під час фінансового звіту старших братчиків. Серед інших духовних осіб були присутні: вікарій Успенської церкви Йосиф Білінський та парох львівської церкви Вознесіння Христового Яків Тинецький, який одночасно виконував функції коменданта львівської Хрестовоздвиженської церкви. Збори відбувались у якомусь церковному будинку, чинш з якого станом на квітень 1777 р. сплачував 1-й молодший братчик Йосиф Добровольський. Серед інших братчиків згадано наступні імена та прізвища: Антоній Шпунтович (1-й старший братчик), Стефан Подсядецький (2-й старший братчик), Іван Лехманович, Андрій Посіятко, Іван Мазуркевич, Михайло Подядецький, Йосиф Добровольський, Іван Словінський, Микола Гловінський та Михайло Гавалевич (2-й молодший братчик). Під час заслуханих фінансових звітів з'ясувалось, що у А. Шпунтовича залишилась грошова різниця між прибутком та витратами на суму 29 зл., в С. Подсядецького – 24 зл., в Й. Добровольського – 15 зл., а в Михайла Гавалевича – 38 зл. Після звітування старших братчиків було постановлено, що усі заощаджені гроші належать братській скарбниці. Відтак, не виявивши у старших братчиків фінансових порушень, їх було переобрано на наступний 1780 рік із застереженням і надалі виконувати приписи 7-го артикулу статуту, стосовно контролю за братською казною⁴⁷. Натомість було виявлено неоплачений борг на суму 56 зл. у М. Гавалевича, з яких 20 зл. йому від імені братства у позичку надав Стефан Подсядецький, а 36 зл. – склали кошти, отримані від А. Шпунтовича, необхідні для викупу цінних церковних паперів, закладених раніше під позику в якоїсь пані Бжезінської. На раді було постановлено якомога швидше виправити ситуацію із боргом М. Гавалевича.

У протоколі № 2 від 10 травня 1780 р. записано, що сесійні збори братства відбувались у резиденції настоятеля Львівської Успенської церкви І. Гарбачевського, який на той час також виконував обов'язки адміністратора Хрестовоздвиженської церкви. Було заслухано річні фінансові звіти старших братчиків А. Шпунта (Шпунтовича) та С. Подсядецького. І хоча було відзначено про добросовісне ведення рахунків прибутку та витрат, братство одногосно перебрало замість 2-го старшого братчика С. Подсядецького – І. Лехмановича, залишивши А. Шпунтовича на посаді 1-го старшого братчика. Крім того, на засіданні старшого братства було зобов'язано молодше сестринське братство спомину болів Пречистої Діви Марії відповідно до постанов декрету Антонія Левинського 1777 р. на третій день Зелених свят провести власні елекційні збори.

Протокол № 3 від 9 червня 1780 р. містить коротку інформацію повідомчого характеру про елекційне засідання молодшого братства спомину болів Пречистої Діви Марії, яке відбувалось в резиденції капелана при церкві Воздвиження Чесного Хреста. На сестринських зборах були також присутні настоятель Львівської Ставропигійної церкви І. Гарбачевський, парох Хрестовоздвиженського храму Микола Пйоркевич та два старші братчики – А. Шпунтович та І. Лехманович (про їх участь в голосуванні нічого не говориться). Під час голосування старшими сестрами обрано Анастасію Чаплинську та Катерину Мазуркевичову (очевидно, дружина Івана Мазуркевича), а відповідальною за братську скарбницю призначено Магдалину Чаплинську (можливо дочка Анастасії Чаплинської).

Протокол № 4 від 2 травня 1781 р. повідомляє про те, що елекційні вибори старших братчиків, які у випадку молодшого братства, відбувались в резиденції капелана при церкві Воздвиження Чесного Хреста. Після зачитування братських артикулів 1762 р. та фінансових звітів було переобрано: за 1-го старшого – А. Шпунтовича; за провізора братської церкви – Дмитра Тернаського; за 1-го молодшого братчика – якогось Івана Юркевича.

Документи вперше вводяться до наукового обігу. Рукописний польськомовний текст протоколів публікується згідно з прийнятими археографічними правилами зі збереженням мовних особливостей тексту оригіналу, зокрема авторських орфографій та пунктуації. Скорочення слів розкрито у квадратних дужках. Вставні кириличні слова відтворено згідно з правописом оригіналу. Усі датування публікуємо згідно оригіналів документів, за Юліанським календарем. Кожному документові присвоєно окремий заголовок. Формат 2", зворот аркуша 9 містить маргінальний запис, невідомого автора: "Ja, Michał porucam się Panu Bogu Matki najświętszej y świętszej panny [...] aby mnie chronili [...]"⁴⁸ (старопольська).

ДОКУМЕНТИ

№ 1

1779 р., квітня 1. Львів –

Протокол засідання старшого братства Воздвиження Чесного Хреста

W imie Pana y zbawitiela naszego Jezusa Chrystusa Roku Panskiego 1779 dnia 1. miesiaca kwietnia w Nedelю Фоминѹ*¹. w przytomności mnie nizey podpisanego Jana Garbaczewskiego*² Proborzcza Cerkwi Staurop[igialnej] Lwows[kiej] Kan[onik] Kat[edralny] y sędzieю Dalegata, tudziez Przew[ele]bnego J[ego]M[os]c[i] x[siadza] Jozefa Bilińskiego*³ Wikarego Cerkwi teyże mieyskiej Lwowskiej, W[elebnego] J[ego] M[osci] x[siadza] Jakoba Tynieckiego Parocha zniesienskiego a kommandarza Cerkwie tuteyszej S[więto]krzyskiej Lwowskiej zebrawszy się w Pana w domowstwie Cerkiewnym po ten czas Jozefowi Dobrowolskiemu zaczynszowanym Sławetni Ich M[os]c Bracia teyże Cerkwie S[więto]krzyskiej Antoni Szpuntowicz, Stefan Podsadecki, Jan Lechmanowicz, Andrzej Posiatko, Jan Mazurkiewicz, Michał Podiadecki, Jozef Dobrowolski, Jan Płowinski, Mikołay Głowinski, przystępując do rozporządzenia nayprzod Dawniey starszych Braci to iest Antoniego Szpuntowicza, y Stefana Podsadeckiego rachunkow wysłuchali u ktorych z pokazaney percepty y

expenzy pozostało do skarbonki cerkiewnych należących iakoto u Antoniego Szpuntowicza złotych Polskich dwadzieścia dziewięć, u Stefana złotych Polskich dwadzieścia cztery, u Jozefa Dobrowolskiego zł[o]t[ych] Pol[skich] Pietnaście, u Michała Gawelewicza zł[o]t[ych] Pol[skich] Tszydzieście osm. do obrania starszch braci przystąpili y z między siebie zgodnemi głosy dawniejszych Antoniego Szpuntowicza, y Stefana Podsadeckiego obrali y potwierdzili, kturym, aby według Artykułu siadmego Karbonkę na pieniądze Cerkiwne zrobiwszy pozostałe u siebie retenta natych miast komportowali, y na długach zostaiące poodbierali y włożyli zalecilem. Poprawiając błąd y deklrując dług u Michała Gawalewicza, który zaciągnął od Bracywa 1mo na pogrzeb nieb. X[siądz]a Oycsa swego u Stefana Podsadeckiego zł[o]t[ych] Pol[skich] dwadzieścia, a na wykupno papierow Cerkiwnych przez siebie u P[ani] Bzezińskiej zastawnych u Antoniego za nych zł[o]t[ych] Pol[skich] tszydzieście y sześć u ten ze gawalowicz został winien Bractwu zł[o]t[ych] Pol[skich] Piędziesiąt y sześć, dokładasie.

X[siądz] Jan Garbaczewski Kanonik Katedralny, Sędzia Delegat y Proboszcz Cerkwi mieyskiej Staurop[igialney] Lwowskiej.

НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8. Оригінал. Рукопис.

№ 2

1780 р., травня 10. Львів –

Протокол засідання старшого братства Воздвиження Чесного Хреста Roku Panskiego 1780 Dnia 10 miesiāca maja, w Rezydencyi Pr[ze]w[ile]bnego J[ego] M[o]s[c]i X[siądz]a Proborzcza staurop[igialney] Cerkwi mieyskiej Lwowskiej iako Rządcy y Administratora Wakuiācey Cerkwi Świętokrzyskiej Przedmieyskiej Lwowskiej Sławetne teyże Cerkwi Bractwo zgromadziwszy się sessyā odprawiło. Na ktorey po przeczytanych sobie Artykulach Bratskich, y wysłuchaniu rachunkow tak Przychodow, iako y rozchodow Cerkiwnych przeszłorocznych starszych Braci Antoniego Szpunta, y Stefana Podsadeckiego, widząc dobry y wierny rząd pomienionego Starszego Brata Antoniego Szpunta, tegoz y na ten następujący Rok za starszego Brata iednostaynym głosem potwierdzili y ogłosili, a za wtorego większością głosow Jana Lechmanowicza obrali. A ze przy teyże Cerkwi nie tylko męzskie, ale y Białołęwskie*⁴ Bractwo znajduie się, za czym aby y te do obrania z między siebie Starszych siostr na dzien trzeci przyszłych zielonych Święt*⁵ według dispozycyi S[więtey] p[amięci] J[ego] m[o]s[c]i X[siądz]a Lewińskiego Proboszcza Kan[onika] y Staurop[igialnego] y Oficiała Lwowskiego) Artikulo 5-o były gotowe y sposobily się zalecilem.

X[siądz] J[an] Garbaczewski K[anonik] K[atedralny] Prob[oszcz] S[tauropigialny] Lwowskiej. Podpiś.

НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8 зв. Оригінал. Рукопис.

№ 3

1780 р., червня 9. Львів –

Протокол засідання молодшого братства спомину болів Пречистої Діви Марії при церкві Воздвиження Чесного Хреста

Dnia 9 czerwca we wtorek zielonych swiąt 1780 Roku W Rezydencji Kapłanskiej przy Cerkwi S[więto]krzyskiej pod prezydencją mnie niżej podpisanego Wikarego Cerkwi mieyskiej a Substytuła Kommendarza Cerkwi S[więto]krzyskiej w przytomności Braci starszych Antoniego Szpunta y Jana Lechmanowicza tudzież innych wielu zebrawszy się Siostry Bractwa Cerkwi pomienionej S[więto]krzyskiej Obraly z między siebie wolnemi głōsy za starsze na ten Rok Anastazyę Chapczyńską y Katarynę Mazurkiewiczową y za Podskarbinę Magdalinę Garczynską. X[siaǳz] Mikołay Piorkiewicz.

НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8 зв. Оригінал. Рукопис.

№ 4

1781 р., травня 2. Львів –

Протокол засідання старшого братства Воздвиження Чесного Хреста

Dnia 2 maja w nedelu Myronosycu 1781 Roku. W Rezydencui Kapłanskiej przy Cerkwi S[więto]Krzyskiej mnie niżej podpisanego Kommendarza Cerkwi S[więto]Krzyskiej będącego. Także y Slawetni Bractwo Teyże Cerkwi zgromadziwszysię na które po przyczytanych sobie artykułach Brackich y wysłuchanie Rachunkow tak przychodów iako y roschodów Cerkiewnych przyłożonych Starszych Braci Antoniego Szpunta, y Jana Lechmanowicza pomienionego Starszego Brata. Antonigo Szpunta y na ten na stępiuяcy Rok за Starszego Brata iednostalnym głōsem potwierdzili y ogłosili. A za prowizora zaś sobie Demytrego Ternaskiego obrali. Za młodszego Jana Jurkiewiczza więkczemi głōsy ogłosili.

X[siaǳz] Mikołay Piorkiewicz.

НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8 зв.-9. Оригінал. Рукопис.

КОМЕНТАРІ

- *1Томина неділя (провідна) – це наступна неділя після Христового Воскресіння, з якої розпочинається пасхальний час і триває до неділі Всіх святих (Катрій Ю. Пізнай свій обряд / Ю. Катрій. – Львів: Свічадо, 2004. – С. 161–163).
- *2Андрохович А. о. Іван Горбачовський, примірний парох Ставропігійського братства, (ур. 1743 – †1806) / А. Андрохович // Збірник Львівської Ставропігії. Минуле і сучасне. Студії. Замітки. Матеріали. – Т. I. – Львів: Друкарня Ставропігійського Інститута, 1921. – С. 55-98.
- *3Йосиф (Осип) Білінський, син Миколи Білінського, пароха в Новому Роздолі. Народився 1744 р. Закінчив філософські та богословські студії при папській колегії Театинів. 4 квітня 1777 р. був висвячений і згодом призначений сотрудником при Львівській Ставропігійній церкві, а згодом і при кафедральному соборі св. Юра. Див. про це у: Андрохович А. о. Іван Горбачовський, примірний парох Ставропігійського братства, (ур. 1743 – †1806) / А. Андрохович // Збірник Львівської Ставропігії. Минуле і сучасне. Студії. Замітки. Матеріали. – Т. I. – Львів, 1921. – С. 69.
- *4При церкві Чесного Хреста існувало сестринське Богородичне братство, титул якого був пов'язаний із святом спомину болів Пречистої Діви Марії (15 вересня за новим стилем). Це свято було встановлене папою Бенедиктом XIII 1721 року у П'ятницю перед Квітною неділею. Особлива увага зверталася на страждання Богоматері, серед яких виділялося сім "болів": пророцтво Симеона, втеча з Єгипту, пошуки дванадцятирічного Ісуса, зустріч на хресній дорозі, стояння під хрестом, мертвий Ісус на руках

матері, покладення до гробу. Див., наприклад: Катрій Ю. Наша християнська традиція / Ю. Катрій. – Львів: Місіонер, 2007. – С. 342-345.

*⁵Про празник Святої П'ятдесятниці (Зелені свята) дивіться докладніше у: Катрій Ю. Пізнай свій обряд / Ю. Катрій. – Львів: Свічадо, 2004. – С. 167–171.

1 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 59. – Арк. 44 зв.

2 Лазорак Б. Рукописна книга-статут церковного братства Святого Архистратига Михайла в Запитові 1734 р. (інституційно-правова роль, зміст та формуляр документа) / Б. О. Лазорак // Дрогобицький краєзнавчий збірник (далі – ДКЗ). – Вип. 13. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 292–293.

3 Шустова Ю. Документи Львовського ставропигийского братства (1586–1788): Істочниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М.: Рукописные памятники древней Руси, 2009. – 648 с; Лазорак Б. Публікації документів до історії “Confraternitatis staurorigianaе leopolіensis” (1848–1904) / Б. О. Лазорак // ДКЗ. – Вип. 11–12. – Дрогобич: Коло, 2008. – С. 568–610; Лазорак Б. Публікації документів до історії “Confraternitatis staurorigianaе leopolіensis” на сторінках “Временника Ставропигийского института” / Б. О. Лазорак // Історія релігії в Україні. – Кн. 1. – Львів: Логос, 2009. – С. 425–438; Лазорак Б. Публікації документів до історії “Confraternitatis staurorigianaе leopolіensis” від поч. ХХ ст. до сьогодні / Б. О. Лазорак // Історична панорама: Збірник наукових статей ЧНУ. Спеціальність “Історія”. – Вип. 8. – Чернівці, 2009. – С. 98–121.

4 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 9. – 431 арк; НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 58/1 – Арк. 26 зв., 35, 37, 45, 45 зв., 47, 48, 59, 70, 83 зв., 88 зв; Спр. 58/2. – Арк. 3, 4, 6 зв., 17, 19, 21; Спр. 58/3. – Арк. 38, 44, 55 зв., 56, 57, 62 зв., 63–63 зв., 64, 71, 72 зв., 73; Спр. 58/4. – Арк. 1, 6; Спр. 58/5 – Арк. 2, 3, 36 зв.-37, 40–40 зв., 46 зв.-47, 52, 58, 63; Спр. 58/6. – Арк. 4 зв., 5, 6 зв.-7, 16–17 зв., 17–18 зв., 24, 24 зв., 43, 51 зв., 52 зв., 57 зв., 99 зв.-103, 104 зв.-105; Спр. 82. – Арк. 17–18, 25–25 зв., 26–26 зв., 27–27 зв., 29–29 зв., 30 зв., 30 зв.-31, 32, 33, 35 зв., 39 зв., 41–41 зв., 44 зв.-46, 61–62 зв., 64 зв.-65, 67–67 зв., 69–69 зв., 71 зв., 74–74 зв., 76, 78–81, 162 зв.-163 зв., та ін; Спр. 60. – Арк. 18, 20, 36–41 та ін; Спр. 87. – Арк. 61, 90, 132, 136, 173–174, 191, 195, 227, 229–230, 236, 252, 499, 500, 528, 628, 633–634, 785, та ін; Спр. 131. – Арк. 17–18, 22–30; Спр. 133. – Арк. 154–158; Спр. 136. – Арк. 21–26; Спр. 148. – Арк. 1–10; Спр. 149. – 20 арк; Спр. 160. – 15 арк; Спр. 176. – Арк. 193 та ін; Спр. 210. – Арк. 5, 22 зв.-23, 24 зв.-26, 32–32 зв., 32 зв.-33, 35–35 зв., 36 зв.-37 зв., 39–39 зв., 43–43 зв., 45–45 зв., 45 зв.-46 зв., 47 зв., 48–49, 51 зв.-53, 54–54 зв., 55 зв; Спр. 743. – 102 арк; Спр. 753. – 3 арк; Спр. 904. – 7 арк; Спр. 918. – 2 арк; Спр. 1124. – Арк. 1–9. Спр. 1125. – 54 арк; Спр. 1126. – 1 арк; Спр. 1137. – 2 арк; Спр. 1139. – 1 арк; Спр. 1140. – 7 арк; Спр. 1142. – 1 арк; Спр. 1142. – 1 арк; Спр. 1143. – 1 арк; Спр. 1144. – 2 арк; Спр. 1145. – 1 арк; Спр. 1146. – 1 арк; Спр. 1147. – 1 арк; Спр. 1148. – 1 арк; Спр. 1149. – 1 арк; Ф. Ркл. – Спр. 148. – 47 арк; Спр. 150. – 90 арк; Спр. 570. – 84 арк.

5 ЛНУ. – Ф. АСП. – Оп. 1. – Спр. 113. – Арк. 1–17.

6 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 59. – Арк. 44 зв.

7 Крип'якевич І. Історичні проходи по Львові / І. Крип'якевич. – Львів: Априорі, 2009. – С. 64; Мельник І. Львівські вулиці і кам'яниці, мури, закамарки, передмістя та інші особливості королівського столичного міста Галичини / І. Мельник. – Львів: Центр Європи, 2008. – С. 306.

8 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 1–4 зв; Лазорак Б. Статут Лева Шептицького для Львівського Хрестовоздвиженського братства 1762 р. / Б. О. Лазорак // Історія релігії в Україні. – Кн. 1. – Львів: Логос, 2010. – С. 502–511.

- 9 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 5 – зв. Публікація джерела знаходиться в друці в редакції збірника Львівського національного університету ім. І. Франка (Вісник Львівського університету. Серія історична. Львів, 2011)
- 10 Лазорак Б. Інвентар братської церкви Чесного Хреста у Львові 1777 р. / Б. О. Лазорак // Парадигма sacrum & profanum. Збірник наукових праць: Матеріали міжнародного науково-практичного семінару. – Вип. IV. – Дрогобич: Посвіт, 2010. – С. 265–280.
- 11 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8–9.
- 12 Скоцилас І. Генеральні візитації Київської унійної митрополії XVII – XVIII століть. Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії / І. Скоцилас. – Львів: Видавництво Українського Католицького Університету, 2004. – С. 163.
- ¹³ НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 82. – Арк. 30 зв; Спр. 210. – Арк. 45–45 зв; Ф. Рк. – Спр. 357. – 11–11 зв; Скоцилас І. Акти духовних судів українських церковних установ XVII–XVIII ст. (За матеріалами виїзних засідань єпископсько-консисторського суду Львівської єпархії 1700–1725 років) / І. Скоцилас // Вісник Львівського університету. Серія історична. – Вип. 34. – Львів: Видавництво Львівського національного університету ім. І. Франка, 1999. – С. 425–438; Навроцька А. Найдавніша книга духовного суду Львівської православної єпархії 1668–1674 років (зі збірки Національного музею у Львові) / А. Навроцькі // Український археографічний щорічник. – Вип. 13–14. – Т. 16–17. – К.: Український письменник, 2009. – С. 284–302.
- 14 Шустова Ю. Документи Львовского ставропигийского братства (1586 – 1788): Источниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М.: Рукописные памятники древней Руси, 2009. – С. 25–75, 246–265; Капраль М. Знахідки та втрати джерелознавчого дослідження про львівське братство. Рецензія на: Шустова Ю. Э. Документи Львовского ставропигийского братства (1586–1788): Источниковедческое исследование. – М.: Рукописные памятники Древней Руси, 2009. – 648 с., ил. (Россия и Христианский Восток. Библиотека; Вып. 8) / М. Капраль // ДКЗ. – Вип. XIII. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 365–371.
- 15 Шустова Ю. Документы Львовского ставропигийского братства (1586–1788): Источниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М.: Рукописные памятники древней Руси, 2009. – С. 247.
- 16 Ісаєвич Я. Братства та їх роль у розвитку української культури XVI–XVIII ст. / Я. Д. Ісаєвич. – Львів: Львівська обласна книжкова друкарня, 1966. – С. 30.
- 17 Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогибицької церкви Воздвиження Чесного Хреста (XVII – початок XIX ст.) / Л. В. Тимошенко // ДКЗ. – Дрогобич: Коло, 2004. – Вип. VIII. – С. 445–455; Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогибицької церкви святого Юрія (середина XVII–XVIII ст.) / Л. В. Тимошенко // ДКЗ. – Вип. IX. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 503–520.
- 18 НМЛ. – Ф. Ркл. 536. – 1 Арк; Шустова Ю. Документи Львовского ставропигийского братства (1586–1788): Источниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М.: Рукописные памятники древней Руси, 2009. – С. 247.
- 19 Ісаєвич Я. Джерела з історії української культури доби феодалізму XVI – XVIII ст. / Я. Д. Ісаєвич – К.: Наукова думка, 1972. – С. 27.
- 20 Там само.
- 21 Там само.
- 22 Фіголь В. Церковні братства Галицької Гр. кат. Провінції у XVIII ст. / В. Фіголь // Богословія. Тримісячник. – Т. XVI. – № 2–3. – Львів: Видавництво Богословського наукового товариства, 1938. – С. 138.

- 23 Ісаєвич Я. Джерела з історії української культури доби феодалізму XVI–XVIII ст. / Я. Д. Ісаєвич – К.: Наукова думка, 1972. – С. 27–28.
- 24 НМЛ. – Ф. Ркк. – Спр. 128. – Арк. 4 зв.
- 25 Лазорак Б. Інституційне оформлення церковного братства Різдва Христового в Жовкві (XVII–XVIII ст.) / Б. О. Лазорак // Жовква кризь століття. Науковий збірник. – Вип. 1. – Жовква: Видавничо-виробниче підприємство “Місіонер”, 2010. – С. 120, 122.
- 26 Там само. – С. 110–111.
- 27 Капраль М. Привілеї національних громад міста Львова (XVI–XVIII ст.) / М. Капраль. – Львів: Жовківська книжкова друкарня видавництва оо. Василянів “Місіонер”, 2000. – С. 502; Лазорак Б. Рукописна книга-статут церковного братства Святого Архистратига Михайла в Запитові 1734 р. (інституційно-правова роль, зміст та формуляр документа) / М. Капраль // ДКЗ. – Вип. 13. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 297–303.
- 28 Провінційний синод у Замості 1720 року Божого. Постанови / Переклад з латини о. д-ра Івана Козовича. – Івано-Франківськ: Нова зоря, 2006. – С. 291.
- 29 Лазорак Б. Рукописна книга-статут церковного братства Святого Архистратига Михайла в Запитові 1734 р. (інституційно-правова роль, зміст та формуляр документа) / Б. О. Лазорак // ДКЗ. – Вип. 13. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 294–295.
- 30 Лазорак Б. Статут Лева Шептицького для Львівського Хрестовоздвиженського братства 1762 р. / Б. О. Лазорак // Історія релігії в Україні. – Кн. 1. – Львів: Логос, 2010. – С. 508.
- 31 НМЛ. – Ф. Ркк. – Спр. 845. – Арк. 1-17; Спр. 1124. – Арк. 1-4 зв; Спр. 1215. – Арк. 1-5; Спр. 1524. – Арк. 2-5 зв; Ф. Ркк. – Спр. 84. – Арк. 1–12; Спр. 94. – Арк. 1-4 зв; ЛНУ. – Ф. МВ. – Спр. 816/1. – Арк. 1-2 зв; Відділ рідкісної книги Львівської національної наукової бібліотеки ім. В. Стефаника. – Ф. СТ. – Спр. 204. – Арк. 1-4 зв.
- 32 НМЛ. – Ф. Ркк. – Спр. 1745. – Арк. 1–4; Спр 873. – Арк. 2–6.
- 33 Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогобицької церкви святого Юрія (середина XVII – XVIII ст.) / Л. В. Тимошенко // ДКЗ. – Вип. IX. – Дрогобич: Коло, 2005. – С. 505.
- 34 Lorens V. Bractwa cerkiewne w eparchii przemyskiej w XVII – XVIII wieku. / V. Lorens – Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2005. – S. 129.
- 35 Лазорак Б. Рукописна книга-статут церковного братства Святого Архистратига Михайла в Запитові 1734 р. (інституційно-правова роль, зміст та формуляр документа) / Б. О. Лазорак // ДКЗ. – Вип. 13. – Дрогобич: Коло, 2009. – С. 306.
- 36 НМЛ. – Ф. Ркк. – Спр. 1124. – Арк. 8–9; Тимошенко Л. Рукописна книга братства дрогобицької церкви Воздвиження Чесного Хреста (XVII – початок XIX ст.) / Л. В. Тимошенко // ДКЗ. – Вип. VIII. – Дрогобич: Коло, 2004. – С. 447–449.
- 37 Шустова Ю. Документи Львовського ставропигийського братства (1586–1788): Істочниковедческое исследование / Ю. Э. Шустова. – М.: Рукописные памятники древней Руси, 2009. – С. 247.
- 38 Сkochиляс І. Протоколи генеральних візитацій Львівсько-Галицько-Кам'янецької єпархії XVIII століття у фондах ЦДІАЛ України / І. Сkochиляс // Архіви України. – № 4–6. – Київ: Б. в., 2004. – С. 135; Енциклопедія Львова / За ред. Андрія Козицького. – Т. II. – Львів: Літопис, 2008. – С. 313.
- 39 НМЛ. – Ф. Ркк. – Спр. 1124. – Арк. 6.
- 40 Капраль М. Економічні привілеї міста Львова XVI–XVIII ст.: привілеї та статuti ремісничих цехів і купецьких корпорацій / М. Капраль. – Львів: ЛА “Піраміда”, 2007. – С. 758.
- 41 Лазорак Б. Статут Лева Шептицького для Львівського Хрестовоздвиженського братства 1762 р. / Ю. О. Лазорак // Історія релігії в Україні. – Кн. 1. – Львів: Логос, 2010. – С. 507.

- 42 Там само.
43 Там само.
44 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 8–9.
45 Капраль М. Привілеї національних громад міста Львова (XVI–XVIII ст.) / М. Капраль. – Львів: Жовківська книжкова друкарня видавництва оо Василіанів “Місіонер”, 2000. – С. 503.
46 Фіголь В. Церковні братства Галицької Гр. кат. Провінції у XVIII ст. / В. Фіголь // Богословія. Тримісячник. – Т. XVI. – № 2–3. – Львів: Видавництво Богословського наукового товариства, 1938. – С. 144–146.
47 Лазорак Б. Статут Лева Шептицького для Львівського Хрестовоздвиженського братства 1762 р. / Б. О. Лазорак // Історія релігії в Україні. – Кн. 1. – Львів: Логос, 2010. – С. 507–508.
48 НМЛ. – Ф. Ркл. – Спр. 1124. – Арк. 9 зв.

SUMMARY

Bohdan Lazorak

UNKNOWN PROTOCOLS OF THE MEETINGS OF THE LVIV FRATERNITY OF EXALTATION OF THE HOLY CROSS IN 1779, 1780, 1781

In the article unknown texts of the protocols of the meetings of the Lviv fraternity of Exaltation of the Holy Cross, which were held in 1779, 1780 and 1781, are considered and published. Publications of these documents are accompanied by an introductory preface and commentary.

Key words: church fraternity, protocols of the fraternity meetings, Lviv church fraternity of Exaltation of the Holy Cross.

Ірина Орлевич,

кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, науковий співробітник Інституту релігієзнавства Львівського музею історії релігії

ДУХОВНІ ФУНДАЦІЇ ЛЬВІВСЬКОГО СТАВРОПІГІЙСЬКОГО ІНСТИТУТУ

Досліджено тестаменти, записані на користь Ставропігійської церкви у Львові. Показано механізм врегулювання духовних фондаций Ставропігійським інститутом.

Ключові слова: *тестамент, духовні фундації, Ставропігія, Успенська церква.*

Ставропігія не має аналогів в українській історії ані за тривалістю існування, ані за постійністю внутрішньої організаційної структури. Впродовж усього багатотомового періоду функціонування цієї інституції – спочатку як Братства, а наприкінці XVIII–XX ст. як Інституту, незмінними залишалися напрями її діяльності – патронат над церквою, утримання бурси, друкарні, книгарні та ін., а також розпорядження духовними фундаціями. Ці фундації утворювалися внаслідок